

3. Парсонс Талкотт. О социальных системах. - М.: Академический проект, 2002 - 832с.
4. Бюрократія по Веберу [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/ponyatie-byurokratii.html>
5. Haralambos M., Holborn M. Sociology. Themes and Perspectives. Collins Educational. L., 1993.
6. Теория структуризации э. Гидденса [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://socio.rin.ru/cgi-bin/article.pl?id=732>
7. Гоекономічні сценарії розвитку і Україна: монографія / М. З. Згуровський, Ю. М. Пахомов, А.С. Філіпенко та ін. — К.: ВЦ «Академія», 2010. — 328 с.

Гарашенко Юлія Сергіївна, курсант 1 курсу ЦСФП НАВС
Науковий керівник: Пікуля Т. О., доцент кафедри теорії держави та права НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕРЖАВА ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

Перш за все слід підкреслити, що питання про державу, її походження, сутність, соціальну цінність, функції, типологію, роль в суспільстві тощо віддавна належать до основних та гостро дискусійних у державознавстві. З точки зору В. Хропанюка, це пояснюється щонайменше тим, що ніяка інша організація не може конкурувати з державою в різноманітні виконуваних завдань і функцій, у впливі на долю суспільства.

Вочевидь, що **необхідно відрізнити державу від таких явищ, як країна, суспільство, політична система** тощо. Коли ми говоримо про країну, то маємо на увазі певний регіон земної кулі

з його кліматом та ландшафтом, звіриним та рослинним світом, природними копалинами, населенням, суспільним, державно-правовим та політичним устроєм, економікою, культурою, звичаями, релігією тощо.

Під суспільством, як і у випадку з поняттям «країна» розуміють, як правило, відособлену від природи частину світу, яка є формою життєдіяльності, взаємовідносин людей, що історично склалась. Поняття «суспільство» включає в себе, зокрема, економіку, науку, мистецтво, мораль, релігію, політичну систему, право, звичаї.

Розглядаючи політичну систему суспільства, ми торкаємось питань порядку формування та реалізації владних функцій у межах країни. Зрозуміло, що зазначені три поняття за своїм змістом є більш широкими поняттями стосовно понять «державно-правова дійсність» та «держави».

З точки зору В. Чиркіна, «у сучасній науковій літературі можна виділити **п'ять основних підходів до поняття держави:**

теологічний (широко використовується у мусульманських вченнях у зв'язку із концепцією халіфату. Де саме Бог першопричина держави, який визначає сутність і форму її діяльності); *класичний або арифметичний* (виходить зі світського характеру держави, як сукупність трьох складових - влади, території, населення. У сучасних умовах зазначений підхід широко використовується у працях західних політологів, соціологів, юристів, спеціалістів з міжнародного публічного права, а також вітчизняних вчених); *юридичний* (розглядає державу перш за все з позицій нормативізму, в контексті регулятивно-нормативних ознак держави: як юридичну особу, сукупність правовідносин. Цей підхід панував у науці до Другої світової війни. На сьогодні він також досить поширений. Відомим представником цього підходу був австрійський вчений Г. Кельзен); *соціологічний* (представлений найбільшою кількістю шкіл, у тому числі марксистським направленням у державознавстві. Загальною рисою для усіх варіантів соціологічної концепції держава є заперечення юридичної природи держави та абсолютизація її силової природи, незалежно від типу, форми та змісту. Дослідження держави у контексті інституціональних ознак); *кібернетичний* (держава як особлива система у зв'язку з потоками інформації, прямими й зворотними зв'язками, яка діє згідно з загальними принципами теорії систем).

При цьому слід зауважити, що, незважаючи на різноманітність підходів до розуміння держави з питань щодо ознак держави, можна вести мову про близькість позицій різних авторів.

Загалом у зарубіжній науковій літературі державу наділяють тими же самим ознаками, що і у вітчизняній. При цьому погляди щодо ознак держави, які панують нині в науці, достатньо чітко були сформульовані ще у кінці XIX ст.

З огляду на це наведемо погляди деяких вчених-юристів на **ознаки держави**:

1. А. С. Піголкін відносить до ознак держави: територію, публічну владу, податки, суверенітет, зв'язок держави з правом;

2. Л. Телятник вважає, що ознаками держави є: 1) її генезис, онтологія, що визначає державу як національне соціальне утворення на певній території; 2) функціонування за законами політичного розвитку; 3) функціонування за допомогою спеціального апарату публічної влади та управління; 4) визнання її міжнародним співтовариством за ознаками повного суверенітету - політичного, економічного, військового, екологічного; 5) її легалізація в інфраструктурі міжнародних політичних, економічних, військових, екологічних інститутів;

3. М. І. Матузова та А. В. Малько виділяють такі ознаки держави, як: територіальні межі та офіційність представника народу за ознакою громадянства; державний суверенітет; видання законів; державний апарат; наявність правоохоронних органів та органів безпеки; тісний зв'язок держави з правом;

4. А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков вказували, що держава є організацією, що існує в межах суспільства, але організацією особливою, яка характеризується тим, що вона: 1) всеохоплююча; 2) територіальна; 3) офіційна; 4) універсальна; 5) верховна (суверенна); 6) централізована; 7) володіє спеціальним апаратом управління і примусу; 8) здатна надавати своїм втіленням загальнообов'язкового характеру, який забезпечується можливістю застосування державного примусу;

5. В. М. Корельский та В. Д. Перевалов до ознак держави включають: територіальну організацію населення та здійснення публічної влади в територіальних межах; публічну (державну) владу; державний суверенітет; нерозривний зв'язок держави з правом;

6. Відомий державознавець Л. Дюгі виділяє чотири елемента держави: 1) сукупність людських індивідів; 2) певну територію; 3) суверенну владу; 4) уряд і т. д.

7. У дореволюційній вітчизняній юридичній літературі, Г. Шершеневич відзначав, що «Під поняттям держави розуміється союз людей, які осіли у відомих кордонах та підкореній одній владі», а Б. Кістяківський вважав, що «держава і є правова організація народу, яка володіє у всій своїй повноті своєю власністю, самостійно та первинно, тобто ні від кого не отриманою владою». Аналогічний підхід до даного питання знаходимо і в інших авторів цього періоду.

Таким чином, аналізуючи сучасний стан щодо поняття держави з точки зору розуміння її ознак, у сучасній вітчизняній науковій літературі до них відносять: територію; населення; громадянство; державний суверенітет; публічну владу; державний суверенітет; право; податки та збори.

Однак для того, щоб сформулювати наукове визначення поняття держави, доцільним є проведення їхньої класифікації.

На жаль, у літературі ознаки держави, як правило, не класифікуються. Тому в якійсь мірі це питання (питання класифікації ознак держави) є маловисвітленим.

Вважаємо, що з точки зору природи тієї чи іншої ознаки, **всі ознаки держави можна поділити на:**

- *субстанціонально-просторові ознаки*, тобто ознаки, які стосуються передумов виникнення держави та які характеризують її через просторово-часові та субстанціональні характеристики (територія, кордони, населення тощо);

- *змістовно-публічні ознаки*, тобто ознаки, які характеризують державу з точки зору її як специфічного суб'єкта соціальної сфери буття людства, а саме залежно від того соціального призначення, яке вона відіграє (публічна влада, суверенітет тощо). Дана група включає також і соціально-економічні ознаки держави (податки, збори, економічна політика тощо);

- *інституціональні ознаки*, які характеризують внутрішню структуру державної влади, як певним чином організованої сукупності матеріально-речових елементів (органи держави, посадові особи, апарат держави тощо);

- *регулятивно-нормативні ознаки*, тобто ознаки, які характеризують державу як систему взаємовпорядкованих зв'язків з:

- (а) оточуючими її суспільними суб'єктам;

- (б) її внутрішньо-структурними елементами, які можуть виступати як соціальні суб'єкти (державні органи, посадові особи тощо). До регулятивно-нормативних ознак держави відносять наявність позитивного права, законодавства, а також інших регулятивних форм – правових звичаїв, традицій, процедур тощо.

На підставі здійсненої класифікації ознак держави, здавалося б, достатньо просто дати визначення поняття «держава»: основні ознаки її названі, зрозумілі основні підходи до тлумачення. Однак все не так просто. Зовсім не зрозуміло, які саме ознаки держави є факультативними, а також, наявність яких саме ознак є мінімально достатнім для того, щоб певне соціальне утворення можливо було б назвати державою, а які саме ознаки мають пріоритет по відношенню до інших - все це робить питання формулювання наукової дефініції «держави» дуже складним завданням.

Тому, у зазначеному ракурсі, у спеціальній державознавчій літературі **під державою розуміють насамперед основний інститут політичної системи суспільства, який організовує, скеровує і контролює спільну діяльність і відносини людей, суспільних груп, класів, асоціацій.**

Хоча, як вже зазначалося, в державознавстві існує безліч різних шкіл, які пропонують свої визначення.

Горбовий Юрій Олександрович,
курсант 1 курсу ЦСФП НАВС
Науковий керівник: **Пунько О.В.,**
доцент кафедри теорії держави та
права НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ, ФОРМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ФОРМА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ФОРМИ ДЕРЖАВИ

Держава як багатогранний суспільний феномен має певну сукупність складових, які утворюють нову якість держави. Кожній державі світу властива своя якісна форма.

Форма держави - це порядок (спосіб) організації та здійснення державної влади в країні. Традиційно форму держави розуміють як триєдине поняття таких складових: форми державного правління, форми державного устрою, форми державного режиму.

Умовно ці три поняття можна визначити в такий спосіб:

- 1) форма державного правління - "хто здійснює владу";
- 2) форма державного устрою - "де здійснюється влада";
- 3) форма державного режиму - "як здійснюється влада".

Форма державного правління - це законодавчо визначений порядок утворення і діяльності вищих органів держави. Форма правління будь-якої держави визначається правовим статусом глави держави. Главою держави у монархії є монарх, у республіці - президент. Крім того, главою держави може бути колегіальний орган, хунта, вождь племені тощо:

- а) колегіальний глава держави є в Швейцарії. У ст. 95 Конституції Швейцарії 1999 року зазначено, що "вища розпорядча і виконавча влада здійснюється Федеральною Радою, до складу якої входить сім осіб". Головує у Федеральній Раді Президент і його заступник віце-президент Федеральної Ради, які призначаються парламентом.

- б) хунта - це одноособовий або колегіальний глава держави, який приходить до влади незаконно, найчастіше через військовий переворот, наприклад, у Чилі (1973 р.).

- в) вождь племені - найоригінальніший легітимний глава держави, наприклад, у Західному Самоа функції глави держави довічно виконує вождь Маметоа Танумафілі II. [5, с.33].